

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрієнко Т. Л., Білик Р. Г., Казімірова Л. П., Матвєєв М. Д., Юглічек Л. С. Національний природний парк «Мале Полісся»: наукові нариси до створення. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський, 2011. – 92 с.
2. Белінська М. М., Якубенко Б. Є. Дослідження флори національного природного парку «Мале Полісся» // Природоохоронні території в минулому, сучасному, майбутньому світі. До 130-річчя створення «Пам'ятки Пеняцької» – першої природоохоронної території у Європі. Матер. II Міжнар. наук. конф. (26–27 жовтня 2016 р.). – Львів: Простір-М, 2016. – С. 43–45.
3. Белінська М. М., Якубенко Б. Є. Флора національного природного парку «Мале Полісся» // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. «Динаміка біологічного та ландшафтного різноманіття заповідних територій», присвяч. 20-тій річниці з дня створення національного природного парку «Подільські Товтри» (25–27 травня 2016 р.). – Кам'янець-Подільський: Національний природний парк «Подільські Товтри», 2016. – С. 16–18.
4. Літопис природи національного природного парку «Мале Полісся» за 2014–2015 роки. – Ізяслав, 2016. – Т. 1. – 200 с.
5. Природа унікального краю Мале Полісся / Ред. Т. Л. Андрієнко. – Кам'янець-Подільський: Вид-во ПП Мошинський, 2010. – 245 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДРОДЖЕННЯ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ОБЛАСНОГО БОТАНІЧНОГО САДУ

С. О. Потоцька

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, УКРАЇНА
s_pototska@ukr.net

Pototska S. A. Perspectives of the revival of the Chernihiv regional botanic garden. This article deals with the activity of Chernihiv Regional Botanic Garden in the period of its existence (1946–1963) studied on the basis of the archival materials. The reasons and stages of its decadence are given. The question of renewing of Chernihiv Regional Botanic Garden's territory in the status of Regional landscape park.

Актуальною і важливою є проблема збереження різноманіття флори, зокрема природних й інтродукованих видів деревних рослин, що знаходяться під загрозою зникнення в результаті впливу антропогенних факторів. А тому збереження генофонду рідкісних видів набуває важливого значення як у системі природних територій і як спосіб їх колекціонування та відтворення шляхом уведення їх у культуру або інтродукції в умовах наукових установ відповідного профілю в *ex situ* колекціях.

Категорія ботанічний сад у сучасній природно-заповідній мережі Чернігівської області відсутня, а поновити її слід, з урахуванням умов і можливостей території м. Чернігів, зокрема регіонального ландшафтного парку «Ялівщина».

На сучасному етапі РЛП «Ялівщина» відіграє важливу роль для підтримання стабільності екосередовища Чернігова та має значні різнопланові впливи на його в таких напрямках, як ландшафтно-біоконсерваційному, біоміграційному, біоінформаційному, екомодельному, соціальному, культурно-освітньому та пізнавальному.

На основі аналізу архівних матеріалів нами розкривається діяльність Чернігівського обласного ботанічного саду, наводяться основні причини й етапи його занепаду, знищення та відновлення [1]. Історія досить фрагментарно залишила для нас факти тих подій. В одному з випусків «Праць Чернігівської губернської архівної комісії» перше згадування про «Ялівщину» датується 1672 роком та пов'язується з ім'ям власника млина, який знаходився на річці Стрижень, – Василя Ялоцького.

У Чернігові існував ботанічний сад і саме в «Ялівщині». Так, у 1945 році місцевими керівними органами була підтримана ініціатива громадськості про створення ботанічного саду в Чернігові, який було відкрито в 1946 році у цьому урочищі. У 1946 році ботанічний сад займав площу 170 га, його колекція налічувала 480 видів рослин, 720 сортів декоративних рослин [1]. У структурному складі цієї установи було 4 відділи. У 1949 році виконком обласної ради звертається із клопотанням підпорядкувати Чернігівський ботанічний сад Академії наук УРСР, зробивши філією Київського ботсаду. На початок 1956 року Чернігівський обласний ботанічний сад був єдиною науково-дослідницькою установою такого спрямування на Лівобережному Поліссі. Його відвідував М. Гришко – засновник центрального ботанічного саду. Цього ж року на території саду вперше на Чернігівщині була створена база карликового садівництва на основі карликових форм яблуні з Лохвицької дослідницької станції. У «Довідці про діяльність ботанічного саду за 1956 р.» відмічалось, що було «...створено розсадник декоративних і плодово-ягідних деревинно-чагарникових видів і реалізовано 453 тис. садженців...» [1].

Протягом 1956–1960 рр. тут були розбиті липова, березова, кленова, катальпова, туєва алеї та створені цікаві ландшафтні композиції. У 1957 році Чернігівський ботанічний сад було об'єднано з господарством «Зеленбуд» м. Чернігів, що звузило напрямки його діяльності, а в перспективі взагалі його знищило як наукову установу. У лютому 1964 р. міський ботанічний сад було трансформовано в контору зеленого господарства.

28 березня 1964 р. Рішенням Чернігівського облвиконкому № 121 урочищу «Ялівщина» площею 83 га було надано природно-заповідний статус – пам'ятка природи місцевого значення.

3 10 червня 1972 р. Рішенням Чернігівської обласної ради 83 га «Ялівщини» було віднесено до категорії парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення.

28 вересня 1989 р. Рішенням Чернігівської обласної ради № 164 «Ялівщину», як парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва місцевого значення (83 га), переведено в перелік об'єктів природно-заповідного фонду в категорії лісового заказника місцевого значення площею 7,2 га.

23 березня 1992 р. Рішенням виконкому Чернігівської обласної ради № 56 з території лісового заказника «Ялівщина» вилучається 1 га і його площа стає 6,2 га.

28 березня 2014 р. Рішенням виконкому Чернігівської облради урочищу «Ялівщина» було надано категорію регіонального ландшафтного парку (площа 168,7 га). На сучасному етапі на території колишнього ботанічного саду збереглися окремі екземпляри ряду екзотів, зокрема бархату амурського, гледичії звичайної, черемхи Маака, ліщини ведмежої, кладрастиса жовтого, а алея з туї західної та катальпи частково зруйнувалась і заросла кленом американським.

Склад дендрофлори урочища «Ялівщина» представлений 101 видом із 50 родів, 31 родини і 2 відділів.

На території «Ялівщини» знаходиться агробіологічна станція Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка та Чернігівського обласного педагогічного ліцею (площа 2,6 га). Колекція деревних рослин налічує 227 видів, а трав'янистих – понад 600.

З метою підвищення наукового потенціалу, освітньо-естетичної цінності території агробіостанції нами запропоновано створення дендрологічної колекції. Створення арборетуму здійснено у два етапи: перший включав формування коніферетуму (з 2005 по 2009 рр.), другий – колекції екзотичних та високодекоративних деревних рослин (із 2009 р. до т. ч.). Нині колекція коніферетуму налічує 35 видів і 27 культиварів із 17 родів та 6 родин. Створена нами колекція арборетуму налічує 125 видів і 49 культиварів із 67 родів та 32 родин. Вона нами щорічно поповнюється від 30 до 50 таксонів, у майбутньому планується на

цій території відновлення Чернігівського ботанічного саду. Деревні рослини привезено із провідних наукових ботанічних установ України, зокрема, Національного ботанічного саду імені М. Г. Гришка НАН України, Ботанічного саду імені акад. О. В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Сирецького дендропарку, Державного дендрологічного парку «Тростянець» НАН України, садівничих фірм м. Чернігів та зібрано під час наукових експедицій по території України. В основу арборетуму покладений систематико-ландшафтний принцип. При формуванні видового складу дендрофлори арборетуму перевага надавалася високодекоративним, у тому числі рідкісним видам та таким, які потребують охорони. В експозиції арборетуму вирощуються види, включені до Червоної книги України, – *Staphylea pinnata*, *Syringa josikaea*, *Taxus baccata*. Результати біометричних спостережень, одержані нами протягом 2009–2017 рр. показали, що всі висаджені види і культивари деревних рослин досить добре акліматизувалися до природно-кліматичних умов Чернігова.

Створений арборетум підвищить показники інтродукованої фітобіоти даного регіону, сприятиме проведенню наукових досліджень і навчально-виховної діяльності та збільшить рекреаційний потенціал даної місцевості й відновлення на цій території Чернігівського обласного ботанічного саду. Але жодного документу про ліквідацію цього ботанічного саду до сьогодні в архівах не знайдено.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Державний архів** Чернігівської області. – Ф. 950. – Оп. № 4. – Спр. № 238. – Арк. 9, 12; Ф. Р. 1990. – Оп. № 1. – Спр. № 199. – Арк. 18; Ф. Р. 951. – Оп. № 1. – Спр. № 14. – Арк. 7; Ф. Р. 5075. – Оп. № 1. – Спр. № 301. – Арк. 20, 23; Ф. Р. 15. – Оп. № 1. – Спр. № 210. – Арк. 7–10; Ф. Р. 5036. – Оп. № 4. – Спр. № 410, № 446, № 879, № 1314.

ГІРСЬКОСОСНОВЕ КРИВОЛІСНЯ В КАРПАТСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ: ПОШИРЕННЯ ТА ЗАГАЛЬНА ЛІСІВНИЧО-ТАКСАЦІЙНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Л. М. Белей, Л. П. Вередюк

Карпатський національний природний парк, УКРАЇНА

cnnp@meta.ua

Beley L. M., Verediuk L. P. Crooked woodlands of Carpathian national nature park: distribution and main forest-valuation characteristics. Crooked woodlands on the territory of the park is spread over 1399,4 hectares (4,1 %). They have a protected value and belong to the conserved zone. There are two centers of distribution – gorgansky and chornohirsky. They play important forest ecological and zoological role.

Соснове криволісся на території Карпатського національного природного парку утворене сосною гірською (*Pinus mughus* Scop.), яка належить до родини Соснові (Pinaceae). Сучасний породний склад земель лісового фонду, вкритих ліською рослинністю за переважаючими породами характеризується незначною перевагою цієї рослини на площі 1399,4 га (4,1 %) [1]. Вона поширена окремими чагарниковими масивами в центральній (горганській) та південній (чорногірській) частинах парку в межах висот 1450–1750 м н. р. м. й утворює зональний пояс гірськососнового криволісся. Ці ліси є захисними і віднесені до заповідної зони.